

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1 Menselijke zwakheden in de opera

1 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Men nam in de renaissance de Griekse en Romeinse cultuur als voorbeeld, omdat (een van de volgende):

- deze beschavingen volgens de opvattingen van die tijd een hoog peil van kunst / wetenschap / democratie (beschaving) hadden bereikt.
- deze cultuur een toonbeeld vormde van (langdurige) beschaving / geleerdheid (en die status/aan zien wilde men voortzetten/overnemen).
- men vanuit het humanistische gedachtegoed teksten uit de klassieke oudheid ging bestuderen / interpreteren (en hier sluit de aandacht voor het klassieke Griekse theater op aan).

2 maximumscore 2

- In monodie staat één stem centraal (die door de begeleiding wordt gevolgd), in polyfonie klinken meerdere stemmen zelfstandig en/of gelijkwaardig door/naast elkaar 1
- Monodie werd voor opera beter geschikt geacht dan polyfonie, omdat (een van de volgende): 1
 - de luisteraar de tekst beter kon verstaan (en begrijpen).
 - in opera de expressieve lading van de tekst het belangrijkste was.

3 maximumscore 1

een van de volgende:

- De instrumentale begeleiding valt samen met specifieke woorden van de zang / volgt de zangpartij / is eenvoudig / wordt gespeeld door weinig / enkele instrumenten (secco-recitatief).
- De melodie van de zangpartij volgt voornamelijk het ritme van de natuurlijke spraak.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 4

- Nero (twee van de volgende): 2
 - (toonhoogte) zingt met een hoge stem (countertenor): hieruit blijkt zijn drift / blijken zijn hoge ambities.
 - (toonduur) zingt veel korte noten: hieruit blijkt zijn drift / blijken zijn hoge ambities.
 - (klankkleur) heeft een licht / helder / schel stemgeluid: hieruit blijkt zijn drift / blijken zijn hoge ambities.

Opmerking

Alleen als voorbeeld met bijbehorende karaktereigenschap juist is, 1 scorepunt toekennen.

- Seneca (twee van de volgende): 2
 - (toonhoogte) zingt met een lage stem (bas): hieruit blijkt zijn onverzettelikhed / wijsheid.
 - (toonduur) zingt gedragen / lange noten: hieruit blijkt zijn onverzettelikhed / betrouwbaarheid.
 - (klankkleur) heeft een vol / zwaar stemgeluid: hieruit blijkt zijn onverzettelikhed / redelikhed.
 - (tempo) zingt vertraagt (aan het eind): hieruit blijkt zijn onverzettelikhed / volharding.
 - (toonhoogte) benadrukt de derde, herhalende zin met een hoge noot (aan het eind): hieruit blijkt zijn volharding / standvastigheid.

Opmerking

Alleen als voorbeeld met bijbehorende karaktereigenschap juist is, 1 scorepunt toekennen.

5 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

(Een opvoering van *L'incoronazione di Poppea* was voor een hof niet mogelijk geweest, omdat) in de hofcultuur kunstopdrachten ter verheerlijking van de vorsten en hun familie dienden. Het tonen van de zwakheden van machthebbers zoals in *L'incoronazione di Poppea* paste daar niet bij.

6 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

(De commerciële opzet van de Venetiaanse theaters leidde tot meer alledaagse, herkenbare elementen in de opera, omdat) de theaters afhankelijk waren van publieksinkomsten en dus toegankelijk wilden zijn voor een breed en divers publiek uit alle bevolkingslagen, dat vooral amusement zocht en/of zichzelf wilde kunnen herkennen in de figuren en verhalen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

- muzikale overeenkomst (een van de volgende): 1
 - het ritme en de toonhoogte / de melodie van de zang
 - het ritme van de instrumentale begeleiding
 - (de basis van) de harmonie / de akkoorden
 - de toonsoort van het stuk

- verschil instrumentatie, bijvoorbeeld (een van de volgende): 1
 - gebruik van (Afrikaanse) percussie-instrumenten
 - gebruik van (bas)gitaren
 - toevoeging van extra stemmen / koortjes

8 maximumscore 3

- eigen traditie behouden (een van de volgende): 1
 - (beweging/handeling) De spelers dansen af en toe op traditioneel Afrikaanse manier (met gebogen benen en impulsen vanuit het bekken).
 - (gebaren) Aan het eind maken de spelers uitdagende / dreigende gebaren naar Kakudji.
 - (stem) De spelers zingen (het laatste deel) in een Afrikaanse taal / in Afrikaanse stijl.
 - (stem) De middelste speler slaakt korte kreten die worden geassocieerd met Afrikaanse muziek.
 - (mise-en-scène) Aan het eind dringen de spelers Kakudji naar de achtergrond.

- omarmen opera (twee van de volgende): 2
 - (mimiek) De spelers ondersteunen de uitdrukking van de muziek met hun eigen gezichtsuitdrukking die soms gespannen, dan weer vrolijk is / alsof ze aandachtig de muziek aan het volgen zijn.
 - (stem) De spelers herhalen bepaalde zinsdelen.
 - (handeling) De spelers imiteren een (klassieke) pianist.
 - (handeling) Een speler imiteert een (klassieke) dirigent.
 - (gebaren) De spelers ondersteunen de uitdrukking van de muziek met knippende vingers.
 - (beweging) De spelers nemen het ritme van de muziek op in het ritme van hun hoofd- / arm- / beenbewegingen.
 - (beweging) De salto van de speler op de achtergrond eindigt/is gelijktijdig met het accent in de muziek.
 - (beweging) Een speler springt in de armen van Kakudji / omarmt Kakudji.

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 2 Entartete Kunst als zonde tegen het nazi-ideaal

9 maximumscore 4

- voorstelling (een van de volgende): 1
 - Er is een energieke/wilde/uitbundige dans te zien.
 - Er is een niet-academische / exotische dans te zien.
 - Er zijn dansende vrouwen te zien (een typisch expressionistisch thema).

- vormgeving (drie van de volgende): 3
 - (vorm) De vormen zijn vereenvoudigd / geabstraheerd.
 - (vorm) De vormen zijn hoekig / gedefformeerd.
 - (vorm) Sommige vormen bestaan uit dikke lijnen.
 - (vorm) De vormen zijn alleen met contouren aangegeven.
 - (ruimte) Het beeld is plat (er is weinig dieptewerking).
 - (licht) Er is een hard contrast tussen licht en donker / (bijna) geen schaduw.

10 maximumscore 2

Zo'n tijdschrift kon bijdragen aan het succes van avant-gardistische kunstenaars zoals Kirchner, doordat (twee van de volgende):

- een groot publiek bereikt kon worden (door verspreiding).
- zij de kans kregen de eigen ideeën (schriftelijk) toe te lichten.
- er theorievorming kon plaatsvinden.
- zij zich als groep (gelijkgestemden) konden presenteren (en samen sterk konden staan).
- lezers kennis maakten met het werk van verschillende avant-gardistische kunstenaars waardoor de verkoop van werken kon stijgen.

per juist antwoord 1

11 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De Ansichtkaarten zorgden voor publiciteit, doordat zij verstuurd / getoond / gedeeld konden worden aan/met anderen 1
- De teksten op het pamflet zorgden voor publiciteit, doordat zij beledigend waren / provoceerden / de aandacht trokken / vragen opriepen / nieuwsgierig maakten / als geuzennaam gebruikt konden worden 1

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 3	
	<ul style="list-style-type: none"> • (De inhoud van de muurtekst op afbeelding 5) suggereert dat Joodse kunstenaars met hun gedeformeerde / 'lelijke' weergave van boeren een realistisch beeld wilden neerzetten van Duitse boeren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • (De inhoud van de muurtekst op afbeelding 6) trok de expertise van de museumdirecteuren ("bonzen") (van moderne kunst) in twijfel 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De vormgeving van de muurtekst op afbeelding 5 en/of 6 (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – doet denken aan een protestactie (vanwege de slordig geschreven / vormgegeven muurtekst) waarmee de oproep tot actie/verzet versterkt wordt. – doet denken aan een citaat uit de pers en/of een uitspraak van mensen/het volk, waardoor de indruk wordt gewekt dat de opvattingen uit het volk zelf komen (in plaats van van de machthebbers). 	1
13	maximumscore 4	
	tegen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • (tekst 2) Noldes ideeën toonden overeenkomsten met het nazibeleid, want hij was lid van de NSDAP / de Reichskulturkammer / hij vond dat het Duitse volk hoger ontwikkeld was dan andere volkeren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • (schilderij) Op het schilderij is een (typisch) Duits / (relatief) figuratief landschap afgebeeld (het platteland, Duits-Friese huisjes); dit zou volgens nazi-maatstaven goedkeuring kunnen krijgen, omdat het nationalistisch / (relatief) herkenbaar is 	1
	voor:	
	<ul style="list-style-type: none"> • (tekst 2) Hij was geïnteresseerd in (de (volks)kunst van) exotische / niet-westerse culturen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • (schilderij) Het schilderij is grof geschilderd (kwaststreken zijn zichtbaar) / in onnatuurlijk felle kleuren geschilderd. / De voorstelling is vervormd/geabstraheerd weergegeven, waarmee het schilderij expressionistisch is (en daarmee ontaard) en/of waarmee het ook opgevat zou kunnen worden als een belediging van het Duitse landschap 	1

Vraag	Antwoord	Scores
14	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="308 358 1353 555">• De vorm van tentoonstellen zou je kunnen opvatten als een ode aan dada, omdat er verschillende soorten kunstwerken ongeordend door elkaar geplaatst zijn / er muurteksten ongeordend door elkaar geschreven zijn (net als de wijze waarop dadaïsten de Berlijnse tentoonstelling in 1920 hadden ingericht) <li data-bbox="308 555 1353 819">• De muurteksten zou je kunnen opvatten als een ode aan dada, omdat de teksten niets met kunst te maken lijken te hebben, maar uit een krant zouden kunnen komen / omdat dada anti-kunst is en niet serieus genomen wilde worden (de tekst ‘Neem Dada serieus’ was dus ook een sarcastisch bedoelde uitspraak van Grosz). (De tekst werd echter door de Nazi’s bedoeld om dada belachelijk te maken en vooral niet serieus te nemen) 	<p>1</p> <p>1</p>
15	maximumscore 2	
	<p data-bbox="308 896 1353 976">De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="308 976 1353 1128">– Een museum kan het ethisch ongepast/onterecht vinden dat een collectie met zo’n beladen context naar een museum gaat, en niet naar de (nabestaanden van de) slachtoffers (van het cultuurbeleid) in nazi-Duitsland. <li data-bbox="308 1128 1353 1245">– Een museum kan het ethisch ongepast/onterecht vinden om een collectie op te nemen die ervaren kan worden als ‘besmet’ vanwege het naziverleden (een museum wil zijn naam daar niet aan verbinden). <li data-bbox="308 1245 1353 1361">– De reputatie van een museum kan aangetast worden als rechtmatige eigenaren van de werken een claim indienen (veel kunst is destijds (in de nazitijd) onrechtmatig verkregen / in beslag genomen). <li data-bbox="308 1361 1353 1442">– Het imago van een museum kan beschadigd raken, doordat de collectie ervaren kan worden als ‘besmet’ vanwege het naziverleden. <li data-bbox="308 1442 1353 1592">– Een museum kan financieel / imago-schade ondervinden als er financiële claims van nabestaanden komen / onderzocht moet worden wie de rechtmatige eigenaren van de werken zijn. <p data-bbox="308 1592 1353 1626">per juist antwoord</p>	<p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
16	<p>maximumscore 2</p> <p>Alleen mensen met een socialmedia-account worden uit de museumzalen geweerd, omdat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • onder andere Facebook beelden met naakt censureert, en dus (volgens de redenering achter het filmpje) mensen met een socialmedia-account niet blootgesteld mogen worden aan beelden met naakt (ook niet in een museum) • negatief gevolg (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Musea kunnen hun (collectie) schilderijen/kunstwerken met naakten (zoals de werken van Rubens) / met bepaalde thema's niet meer delen/posten op social media. – Socialmediaplatforms/Facebook bepalen deels welke kunst getoond mag worden in plaats van musea / kunstenaars / het culturele veld. 	<p>1</p> <p>1</p>

Blok 3 De Zeven Hoofdzonden van Bertolt Brecht

17 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Een mecenas kan invloed hebben op (de werkwijze / vorm / inhoud van) het eindproduct van de kunstenaar, waardoor diens artistieke vrijheid wordt ingeperkt.

18 maximumscore 1

Het ongepolijste / niet-klassiek geschoolde stemgeluid en een instrumentarium uit de klassieke, symfonische muziek worden gecombineerd in geluidsfragment 1.

Opmerking

Alleen als beide elementen juist zijn, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 2

- decor (een van de volgende): 1
 - De bewegende, blauwe projectie verwijst naar het stromende water van de rivier de Mississippi (die door Louisiana stroomt) (de proloog speelt zich af in deze Amerikaanse staat).
 - De wand met de ramen verwijst naar het familiehuis (of naar het thuis zijn/thuiskomen).

- theatervormgeving (een van de volgende): 1
 - Belichting: het licht beweegt van links naar rechts, net als de koplampen van een voertuig.
 - Rekwisieten: er staan koffers op de grond.

Opmerking

Alleen als een aspect met uitleg juist is, 1 scorepunt toekennen.

De inhoud van de tekst is geen onderdeel van de theatervormgeving en mag daarom niet worden goed gerekend.

20 maximumscore 3

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- (tekst) De Anna's voelen lust/een verlangen naar liefde van (twee) mannen, maar kiezen voor diegene die geld / sieraden biedt (en niet voor de liefde) 1

- spel (twee van de volgende): 2
 - hand op de schouder van de (eerste) man leggen
 - hand van de (eerste) man vasthouden
 - omhoog reiken naar het gezicht van de (eerste) man
 - de borst van de (eerste) man aaien
 - het gezicht van de (eerste) man aaien
 - de (tweede) man achterna lopen
 - om de (tweede) man heen draaien (met hand op zijn schouder)
 - dansachtige (tango)bewegingen maken
 - naar de armband kijken
 - naar de armband grijpen / de armband omdoen
 - achterover buigen / been hoog optillen langs het lichaam van de (tweede) man

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

- (effect) De illusie van het toneel wordt doorbroken / er wordt voorkomen dat het publiek zich inleeft/identificeert met de personages/het verhaal. (De verkleedpartij benadrukt dat het publiek kijkt naar acteurs in een theatervoorstelling.) 1
- (techniek) Met de vervreemdingstechniek wilde Brecht het publiek aanzetten tot nadenken over de getoonde / maatschappelijke situatie (en het publiek daarbij een bewuste kritische houding laten aannemen) 1

22 maximumscore 3

- De toneelschrijver krijgt de mogelijkheid om verschillende kanten van een karakter te tonen en/of een innerlijk conflict/twijfel te accentueren 1
- De tegenstelling tussen de beide Anna's blijkt uit de tekst, doordat Anna 1 verstandig / de ratio (hoofd) is, terwijl Anna 2 mooi / een beetje gek (lichaam) is 1
- De tegenstelling tussen de beide Anna's zie je terug in het filmfragment, doordat Anna 1 bedenkt / zegt wat Anna 2 moet doen / uitvoeren (Anna 1 ontbloot met haar hand het been van Anna 2) 1

Opmerking

Alleen als Anna 1 én Anna 2 juist zijn geantwoord, 1 scorepunt toekennen.

23 maximumscore 1

Brecht wilde met dit stuk maatschappijkritiek geven op (een van de volgende):

- het kapitalisme / het kapitalistische gedrag van mensen.
- de mens en/of vrouw als koopwaar.
- geld verdienen boven geluk en/of loyaliteit.
- mensen die zichzelf deugdzaam vinden, maar zich er, volgens de christelijke deugden en zonden, niet naar gedragen.
- de kapitalistische maatschappij waarin zonden nodig zijn om te kunnen slagen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 4

- In het 'cabaret' wordt er van Anna 2 verwacht dat zij stripteaseacts zal opvoeren (zorgt voor erotisch getint entertainment) 1
- spel van Large (drie van de volgende): 3
 - (gebaren) Ze maakt opwaartse bewegingen met haar handen, (waarmee ze een hint wil geven).
 - (mimiek) Ze trekt haar wenkbrauwen hoog op / spert haar ogen wijd open (waarmee ze een hint wil geven).
 - (bewegingen) Ze beweegt met haar handen over haar heupen/benen/dijen (lichaamscontouren) (om aan te geven dat er sensualiteit van Anna 2 verwacht gaat worden bij het 'cabaret').
 - (stem) Ze zingt onduidelijker / binnensmonds (ze mag niet hardop uitspreken waar de betalende mannen voor komen).
 - (handeling) Ze doet sensueel haar jas uit.
 - (houding) Ze buigt zich naar voren / draait met haar heupen.

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

25 maximumscore 1

De keuze voor Storm Large past bij de visie van Brecht, omdat (een van de volgende):

- zij (net als Lotte Lenya) geen klassiek geschoold stemgeluid heeft.
- zij bekend is bij het gewone volk / afkomstig is uit het 'gewone volk'.
- zij (ook) rockmuziek / populaire muziek zingt die bij een groot / breed publiek geliefd is.
- zij het theaterstuk aanpast aan de tijd.

Blok 4 Dans als last of dans als redding?

26 maximumscore 1

Krump is een subcultuur, omdat (een van de volgende):

- het vaak voorkomt bij jongeren.
- leden van deze groep zich onderscheiden door eenzelfde kledingstijl.
- er grote betrokkenheid is in de groep.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 4

- Drie van de volgende bewegingen lijken agressief: 3
 - (weg)duwen van andere personen / dansers
 - kapotscheuren van het T-shirt / aan elkaars kleding trekken
 - tillen / wegdragen van dansers
 - met gebalde vuisten in de lucht bewegen en/of stompen
 - grote / grove, 'open' bewegingen (intimideren)
 - op de grond slaan
 - het hoofd richten (steeds op de ander)
 - (met grote bewegingen) naar iemand toelopen (die stilstaat) (dreigen)

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

- Verbinding wordt gecreëerd door (een van de volgende): 1
 - een duet waarin twee dansers contact maken met elkaar / elkaar aanraken / samen (synchroon) dansen.
 - het publiek om de dansers heen, dat een eenheid lijkt te vormen / betrokkenheid suggereert (er is een gesloten kring) / dat meebeweegt met de danser / ruimte geeft aan de bewegingen van de danser.

28 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Het verwijzen naar de Afrikaanse cultuur heeft voor krumpers een symbolische waarde, omdat het kan zorgen voor een gevoel van verbinding, omdat of om te laten zien dat veel Afro-Amerikanen voorouders hadden die uit Afrika afkomstig waren / omdat zij zichzelf door deze dans in een traditie (proberen te) plaatsen.

Vraag	Antwoord	Scores
29	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="308 365 1329 786"> • Een Nederlandse dansschool zou wel lessen aanbieden in krump, omdat (een van de volgende): 1 <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="360 443 1329 555">– krump niet (meer) specifiek gebonden hoeft te zijn aan een bepaalde cultuur of context waardoor iedereen krump kan beoefenen (zoals hiphop). <li data-bbox="360 562 1329 595">– iedereen zich kan herkennen in de achtergrond van krump. <li data-bbox="360 602 1329 714">– krump gebaseerd is op traditionele, Afrikaanse dans. Voor veel dansbeoefenaars in Nederland is deze dans (ook) onderdeel van hun ‘roots’. <li data-bbox="360 721 1329 786">– daardoor het aanbod verrijkt wordt (en de culturele uitwisseling de algemene ontwikkeling van de danser ondersteunt). <li data-bbox="308 831 1329 1093"> • Een Nederlandse dansschool zou geen lessen aanbieden in krump, omdat (een van de volgende): 1 <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="360 909 1329 943">– krump zou kunnen bijdragen aan groeiende agressiviteit. <li data-bbox="360 949 1329 1014">– krump toch wel wordt opgepikt door jongeren, via de subcultuurverspreiding. <li data-bbox="360 1021 1329 1093">– krump dan losgekoppeld is van zijn oorsprong, en daarmee betekenis verliest. 	
30	maximumscore 2	
	<p data-bbox="308 1176 1062 1209">De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="308 1216 1329 1328"> • (afbeelding 1) clichés en (stijl)citaten blijken uit de afbeelding van Polunin als een heilige (met aureool) (uit de kunstgeschiedenis) / als een (blauwe) Avatar (uit films) 1 <li data-bbox="308 1335 1329 1469"> • (afbeelding 2) clichés en (stijl)citaten blijken uit het (zeventiende-eeuwse) bloemstilleven met stervende bloemen (vanitas) / uit de aanwezigheid van herkenbare voorwerpen zoals de sigaret / de luxaflex / de krant 1 	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

31 maximumscore 2

twee van de volgende:

- slepende beweging met de wreef van de voet
- liggend op de zij (bijna in foetushouding) over de grond draaien met uitgestrekte arm en hand (bijna als klauwen / proberen iets vast te grijpen)
- slepende (liggende) beweging over de buik waarbij het bovenlichaam vanuit de armen omhooggeduwd wordt
- handen over de oren met het gezicht ingeklemd en naar beneden (met gebogen rug) gericht
- knielende (biddende) houding waarbij eerst achterwaarts geopend wordt en/of vervolgens het hoofd in de schoot geworpen wordt
- handen als klauwen snijdend over de eigen arm en borst
- met harde hand trekken aan de schouder

per juist antwoord

1

32 maximumscore 2

Polunin is er met dit optreden in geslaagd om hoge en lage cultuur te versmelten, omdat (twee van de volgende):

- hij een klassieke choreografie uitvoert voor een breed / ander (popfestival) publiek (dan het publiek in de schouwburg).
- hij een klassieke choreografie uitvoert in een tent.
- hij een klassieke choreografie uitvoert waar het publiek dicht bij het podium zit (dat typisch is voor een popfestival).
- hij een op klassieke dans gebaseerde solo uitvoert in een alledaags kostuum (pak met legerprint).
- hij een klassieke choreografie 's nachts (een tijd die past bij het uitgaansleven) uitvoert.

per juist antwoord

1

Bronvermeldingen

blok 1

- filmfragment 1 Monteverdi, *L'incoronazione di Poppea*, Monteverdi Choir and Orchestra, 2017
<https://www.youtube.com/watch?v=A7-99pvv8f4&t=2211s>
- filmfragment 2 Monteverdi, *L'incoronazione di Poppea*, Monteverdi Choir and Orchestra, 2017
<https://www.youtube.com/watch?v=A7-99pvv8f4&t=2211s>
- filmfragment 3 Alain Platel, *Coup Fatal*, 2014
 registratie ontvangen met toestemming van les ballets C de la B & KVS (en met dank aan Alain Platel & Fabrizio Cassol, Serge Kakudji, Rodriguez Vangama)
- geluidsfragm. 1 Vivaldi, 'Barbaro Traditor', gezongen door Serge Kakudji, 2012
<https://www.youtube.com/watch?v=9IPj11rv3XQ>
- geluidsfragm. 2 Alain Platel, 'Barbaro' uit *Coup Fatal*, gezongen door Serge Kakudji, 2014
<https://www.youtube.com/watch?v=UKYpiErAuH4>

blok 2

- afbeelding 1 voorzijde weekblad *Der Sturm* (De storm), september 1911
<https://www.staatsgalerie.de/g/sammlung/sammlung-digital/einzelansicht/sgs/werk/einzelansicht/DBE29461539246C2BE31CFD46BFB81FE.html>
- afbeelding 2 Ernst Ludwig Kirchner, *Tänzerinnen* (danseressen), houtsnede, 1911
<https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/prints-multiples/drei-taenzerinnen-dube-438>
- afbeelding 3 ansichtkaarten bij Eerste Duitse Herfstsalon
<https://online.auktionsverket.se/1806/541665-7-postcards-from-erster-deutscher-herbstsalon-1913/380541665.jpg>
- afbeelding 4 voorzijde pamflet: 'Groep verfspuitende brulapen', 'Nieuwe uniformen van waanzin', 'Hottentotten in overhemd.'
<https://archive.org/details/ersterde00wald/page/18/mode/2up>
- afbeelding 5 Tentoonstelling *Entartete Kunst*, München 1937. Deel van zaal 3: muurtekst (o.a.): 'Duitse boeren – door de ogen van joden'
https://cdn.prod.www.spiegel.de/images/c2571297-0001-0004-0000-000000638872_w860_r1.360759493670886_fpx66.75_fpy44.94.jpg
- afbeelding 6 Tentoonstelling *Entartete Kunst*, München 1937. Deel van zaal 5: muurtekst (gedeelte zichtbaar): 'Ook museumbonzen [museumdirecteuren] noemen dit 'kunst van het Duitse volk''
- afbeelding 7 Emil Nolde, *Friese huizen II*, 1910 (naar de Duitse deelstaat Ost-Friesland)
<https://images-cdn.bridgemanimages.com/api/1.0/image/600wm.XXX.31699110.7055475/1196434.jpg>
- afbeelding 8 Emil Nolde, *Friese huizen II*, 1910, detail (naar de Duitse deelstaat Ost-Friesland)
<https://images-cdn.bridgemanimages.com/api/1.0/image/600wm.XXX.31699110.7055475/1196434.jpg>
- afbeelding 9 Dada in de tentoonstelling *Entartete Kunst*
<https://www.photo.rmn.fr/CorexDoc/RMN/Media/TR1/5ZRF8P/06-519673.jpg>
- afbeelding 10 Dada-tentoonstelling in Berlijn, 1920
<https://i.pinimg.com/originals/3a/d3/88/3ad3883a8dc4baebc34ea714ddeb6e7.jpg>
- filmfragment 1 Toerisme Vlaanderen, 2018
<https://www.youtube.com/watch?v=UZq3cVgU5AI&feature=youtu.be>

blok 3

- afbeelding 1 rechts Anna 1 (de donkerharige zangeres), links Anna 2 (de blonde danseres)
filmstill uit: https://www.youtube.com/watch?list=RDbjf63dhR9Wc&edufilter=NULL&t=186&v=bjf63dhR9Wc&start_radio=1
- geluidsfragm. 1 Lotte Lenya, *De Zeven Hoofdzonden*, 1933
<https://musico.nl/bibliotheek-informatie/titel/die-sieben-todsunden/>
- filmfragment 1 *De Zeven Hoofdzonden*, uitgevoerd door The Central City Opera, 2011
https://www.youtube.com/watch?list=RDbjf63dhR9Wc&edufilter=NULL&t=186&v=bjf63dhR9Wc&start_radio=1
- filmfragment 2 *De Zeven Hoofdzonden*, uitgevoerd door The Central City Opera, 2011
https://www.youtube.com/watch?list=RDbjf63dhR9Wc&edufilter=NULL&t=186&v=bjf63dhR9Wc&start_radio=1
- filmfragment 3 *De Zeven Hoofdzonden*, uitgevoerd door The Central City Opera, 2011
https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=BC7_QfcqJYs
- filmfragment 4 *De Zeven Hoofdzonden*, uitgevoerd door The Central City Opera, 2011
https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=BC7_QfcqJYs
- filmfragment 5 *De Zeven Hoofdzonden*, uitgevoerd door Detroit Symphony Orchestra met Storm Large, 2016
<https://www.youtube.com/watch?v=aV6tuwm4Srw>
- filmfragment 6 Storm Large in *Rockstar Supernova*, 2006
https://www.youtube.com/watch?index=10&edufilter=NULL&list=RDl8Zaeu_CIAE&v=TYX-pDUhPGI

blok 4

- afbeelding 1 David LaChapelle, *Behold* (2017) uit de serie 'New World'
https://www.groningermuseum.nl/media/2/Tentoonstellingen/Geweest/2018/LaChapelle/_800x800_crop_center-center_82_none/2_BEHOLD.jpg?mtime=1542122335
- afbeelding 2 David LaChapelle, *Wilting Gossip* (2008-2011) uit de serie 'Earth laughs in flowers'
<https://www.davidlachapelle.com/earth-laughs-in-flowers-wilting-gos?lightbox=datapitem-k2c0i5cu>
- filmfragment 1 The World of Dance Toronto Krump, 2014
<https://www.youtube.com/watch?edufilter=NULL&v=dTy3sGuZPNc>
- filmfragment 2 David LaChapelle, *Rize*, 2004
DVD
- filmfragment 3 Sergei Polunin, *Take me to church*, 2016
<https://www.youtube.com/watch?v=c-tW0CkvdDI>
- filmfragment 4 documentaire *Danser op Lowlands*, 2018
<https://home.bnnvara.nl/video/dancer-op-lowlands>

Alle sites zijn voor het laatst geraadpleegd omstreeks augustus 2021.

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.